

av mark och vatten. Kvicksilverhalterna i fisk för konsumtion är för höga i många sjöar på grund av nedfall från luften. En stor del av föroreningsbelastningen utgörs dock av utsläpp till vattnet från bl.a. hushåll, fabriker, avfallstippar, förorenade områden, kommunala reningsverk och från jord- och skogsbruk. Även grundvattnet kan förorenas. Dels sipprar föroreningar ned till grundvattnet från t.ex. förorenad mark eller jordbruksmark, dels kan skadliga tungmetaller lösas ut i vattnet från försurad skogsmark.

Föroreningskällor

Den svenska miljölagstiftningen skiljer mellan rörliga föroreningskällor (t.ex. fordon, fartyg, flygplan) och fasta föroreningskällor (fabriker, jordbruksmark, vägar, reningsverk som släpper ut avloppsvatten, m.m.).

Miljöfarlig verksamhet

För fasta föroreningskällor, hur små eller stora de än är, gäller genomgående miljöskyddslagen (utom när det gäller radioaktivitet och några andra undantag).

I miljöskyddslagen bestäms det mesta om utsläpp från bl.a. fabriker, kol- och oljeeldade kraftverk samt om avloppsutsläpp från hushåll. [...]

Störningar

Som miljöfarlig verksamhet räknas all användning av mark, byggnad eller fast anläggning som innebär störningar eller risk för störning.

Tillståndskrav

Miljöskyddsförordningens bilaga visar i vilka fall det krävs tillstånd och hos vilken myndighet detta måste sökas, eller när det räcker med anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnden.

De myndigheter som ger tillstånd enligt miljöskyddslagen är

- länsstyrelserna
- Koncessionsnämnden för miljöskydd
- regeringen (i vissa fall). [...]

Oljeskador

De åtgärder som behöver göras till följd av oljeutsläpp m.m. till havs och i kustvattnen samt i Vänern, Vättern och Mälaren genomförs av Kustbevakningen. I andra insjöar, i vattendrag, kanaler och hamnar samt på land är det kommunernas räddningskårer, som svarar för åtgärderna.

AVFALL, VATTEN OCH AVLOPP

Kommunen ansvarar för att hushållsavfall, latrin m.m. tas om hand. I varje kommun finns lokala föreskrifter (lokal renhållningsordning) som i detalj innehåller de regler som gäller för respektive kommun. Varje kommun ska också ha en avfallsplan där kommunen bl.a. redovisar vilka åtgärder man kommer att vidta för att minska avfallets mängd och farlighet

Sophämtning

Den kommunala sophämtningen är obligatorisk, som fastighetsägare är du betalningsansvarig. Bor du i lägenhet ingår sophämtningen i hyran. I vissa fall kan undantag medges. Kontakta kommunen för närmare upplysning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (eller motsvarande nämnd) bevakar att avfallshanteringen uppfyller uppställda miljökrav och medverkar i avfallsplanering.

Avfallssortering

Allt avfall ska sorteras så att lämplig behandlig möjliggörs. Varje kommun avgör hur avfallet ska sorteras förutom för de varugrupper där ett producentansvar har införts. I dag sorteras farligt avfall, batterier, papper och glas. Allt fler sorterar också ut det lättnedbrytbara avfallet, t.ex. matavfall. Hemkompostering uppmuntras. [...]

Trädgårdsavfall

Trädgårdsavfallet kan Du kompostera på Din tomt. Om Du även vill kompostera ditt

matavfall krävs ibland ett tillstånd från miljö- och hälsoskyddsnämnden (eller motsvarande nämnd). Hör med kommunen.

Farligt avfall

I varje kommun finns separat insamling av farligt avfall/kemikalierester och batterier. Till farligt avfall räknas t.ex. färgrester, lösningsmedel, fotokemikalier, bekämpningsmedel, bilbatterier, kvicksilvertermometrar och uppladdningsbara batterier. [...]

Producentansvar

För varugrupperna däck, förpackningar samt tidnings- och journalpapper har producentansvar införts. Det innebär att producenterna ska se till att sådant avfall samlas in och omhändertas.

Kyl- och frysskåp

Kyl- och frysskåp ska obligatoriskt samlas in separat så att freonerna i kylmediet och isolering kan tas om hand på ett riktigt sätt ur miljösynpunkt.

Avloppsvatten

Vatten och avlopp (va). Ett kommunalt reningsverk är konstruerat för att i första hand kunna rena avloppsvatten som kommer från hushållen. Därför fungerar reningsverket bra när det gäller att ta bort småpartiklar, lätt nedbrytbara organiska föreningar samt växt-näringsämnen, fosfor och i varierande omfattning även kväve ur avloppsvattnet.

Utvecklingen av alternativa avloppslösningar pågår. Även annat avloppsvatten än hushållens leds till de kommunala reningsverken. Det kan vara avloppsvatten från industrier, verkstäder, sjukhus och skolor. En del s.k. dagvatten (vatten som rinner av från gator och hustak m.m.) leds även till reningsverket.

Dessvärre innehåller avloppsvattnet från dessa verksamheter ibland föroreningar som inte är behandlingsbara, t.ex. metaller och stabila organiska miljögifter. Därför ställs numera allt strängare krav på vad industrier, verk-

städer etc. som är anslutna till reningsverken får släppa ut. Förorenade vatten ska renas vid källan. För att så långt som möjligt undvika att oönskade ämnen hamnar i vattendragen eller i slammet är det viktigt att endast behandlingsbara ämnen leds till reningsverken.

Slam

Slammets innehåll av fosfor och humusämnen, och i viss mån kväve, gör det till en resurs som bör utnyttjas för att återföra näringen till lantbruket. Det förutsätter att slammets kvalitet garanteras enligt nuvarande regler för att inte ge skador i jordbruket på lång sikt.

Hushållen

Hushållen släpper tillsammans ut betydande mängder miljöfarliga ämnen i avloppet. Detta kan störa reningsprocesserna och förorena slammet. Föroreningar som inte bryts ned eller avskiljs i slammet följer med det behandlade avloppsvattnet och hamnar i hav, sjöar och andra vattendrag. Därför är det viktigt att man inte tömmer kemikalier, tungmetaller såsom bly, kadmium och kvicksilver, olja, målarfärg, fimpar, snus etc. i avloppet (dvs i wc, köksavlopp, golvbrunnar, dagvattenbrunnar etc.). Endast bad-, disk- och tvättvatten samt wc-vatten får tillföras våra avlopp.

NATURVÅRD OCH MINNESVÅRD

Naturvård

Naturvård och miljöskydd har samma syfte – att skydda både människornas livsmiljö och naturmiljön. Den grundläggande regeln är därför att visa hänsyn till naturen. Både enskilda och företag ska följa denna ”hänsynsregel”. Vi måste försöka hindra skador på naturen om vi t.ex. tänker bygga, gräva diken, tälta, driva fabriker, ha skogs- eller jordbruk m.m.

Hänsynsregeln

Hänsynsregeln är en mycket allmän bestämmelse. Utöver denna kan länsstyrelsen tvinga

Tisus exempelprov 1

Test i svenska för universitets- och högskolestudier

en markägare att vara försiktig i samband med samråd inför åtgärd som påverkar naturmiljön. Var och en ska kontakta länsstyrelsen innan större ingrepp görs i naturen. Vid samråd kan länsstyrelsen begära begränsningar eller skyddsåtgärder. Länsstyrelsen kan t.o.m. förbjuda företaget.

Skyddad natur

Särskilt värdefulla och speciella naturområden är skyddade eller fredade med stöd av naturvårdslagen.

Strandskyddsområde

Vid alla sjöar och vattendrag råder generellt strandskydd inom 100 meter från strandlinjen. Inom strandskyddsområde är det förbjudet att bygga eller uppföra anläggningar. Om särskilda skäl finns kan dispens lämnas av länsstyrelsen eller kommunen.

Områden av riksintresse

Naturvårdsverket har beslutat att ett antal områden i landet ska anses vara av riksintresse för naturvård och/eller friluftsliv. I dessa områden gäller begränsningar vad gäller förändrad markanvändning. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och har också beskrivningar av varje sådant område.

Nationalpark, naturvårdsområde m.m.

Stora markområden har avsatts för naturvård och friluftsliv, bl.a. som nationalparker och naturreservat. I många av dem har åtgärder vidtagits som gör det lättare för besökare att utnyttja dem (markerade leder, rastplatser, toaletter).

För varje nationalpark och naturreservat finns särskilda föreskrifter, som kan variera med hänsyn till områdets beskaffenhet. Föreskrifterna finns anslagna bl.a. vid områdets gränser.

Djurskyddsområden

Djurskyddsområden avsätts för att skydda t.ex. rast-, häcknings- och yngelplatser. Där är oftast tillträde förbjudet någon del av året.

Naturminne innebär fridlysning av något naturföremål (träd, flyttblock m.m.).

Områden av riksintresse för kulturminnesvård

Riksantikvarieämbetet har beslutat att områden som är särskilt värdefulla för kulturminnesvården ska förklaras som område av riksintresse för kulturminnesvård. I dessa områden gäller begränsningar vad gäller förändrad markanvändning. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och har också beskrivningar av dessa områden.

Fornminnen

Fasta fornlämningar är skyddade enligt lag, dvs lämningar efter människors verksamhet under forna tider. Det ska noteras att till fasta fornlämningar räknas också skeppsvrak, liksom naturbildningar till vilka åldriga sägner och bruk är knutna. Hit hör också spår av folklig kult som till exempel offerkast.

Det anges ingen tidsbestämning för hur gammal en fornlämning ska vara utom i ett fall, nämligen när det gäller skeppsvrak där det ska ha gått minst 100 år sedan skeppet blev vrak för att det ska räknas som fast fornlämning. Ett absolut kriterium är emellertid att lämningen ska vara varaktigt övergiven. Detta betyder att ett ålderdomligt järnbruk, som ännu är i drift, inte är fast fornlämning medan en hyttruin från samma tid omfattas av fornminnesskyddet. På samma sätt är kyrkoruinerna i Visby fasta fornlämningar medan detta inte gäller för de bebodda medeltidshusen i staden

Fornfynd

Fornfynd är föremål minst 100 år gamla och som saknar ägare när de hittas. Om ett fornfynd har anknytning till en fast fornlämning tillhör det staten, om inte, tillfaller det upphittaren. Denne är emellertid skyldig att erbjuda det till staten för inlösen om fyndet innehåller föremål helt eller delvis av guld, silver, koppar, brons eller annan kopparlegering

**Fortsättning
på nästa sida**

eller om det rör sig om två eller flera föremål nedlagda tillsammans.

Det är förbjudet att utan tillstånd på något sätt skada eller övertäcka fasta fornlämningar. Hit hör också sådana åtgärder som plantering.

Den som planerar ett arbetsföretag som byggnad, väg eller annan anläggning bör i god tid ta reda på om fasta fornlämningar berörs och i så fall samråda med länsstyrelsen. Om vid grävning en tidigare okänd fornlämning påträffas måste arbetet avbrytas och anmälan göras till länsstyrelsen.

Byggnadsminnen

En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde kan förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

Fastighetsägaren har vid en byggnadsminnesförklaring rätt till ersättning av staten om skyddsföreskrifter utgör hinder för rivning av en byggnad eller innebär att pågående markanvändningen avsevärt försvåras.

Kulturföremål – utförsel ur riket

För att föra ut vissa föremål krävs det särskilt tillstånd. Det rör sig om föremål som är av stor betydelse för det svenska kulturarvet. De flesta uppräknade grupperna omfattar föremål tillverkade i Sverige eller i utlandet av svenskar. Det kan också vara utländska föremål om de kan antas ha kommit till Sverige före år 1840 och har ett värde av mer än 50 000 kronor.

Tillstånd

Tillstånd till utförsel av kulturföremål ska ges om det inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Tillståndsfrågan, beroende på föremålets art, behandlas av Kungliga biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet. Ansökan om tillstånd ska ställas

till Riksantikvarieämbetet som behandlar ärendet eller överlämnar det till berörd myndighet. Tillståndsmyndigheterna får ta ut en avgift för sina kostnader vid utförselärendenas handläggning.

BULLER

Ansvariga för att minska buller

Naturvårdsverket har ett samordningsansvar för att bullerstörningar i den yttre miljön begränsas. Trafikens bullerproblem är mest omfattande och orsakas av trafik med vägfordon, tåg, flyg och fartyg. Trafikverken (Vägverket, Banverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket) har sektorsansvar för att bullerstörningarna begränsas. Även annat buller orsakat av industri- och byggverksamhet, skjutbanor och motorsport kan lokalt medföra störningar.

Naturvårdsverket anger riktvärden för vilka bullernivåer som kan accepteras i olika miljöer. Länsstyrelsen arbetar tillsammans med kommunerna fram anvisningar för hur dessa riktvärden ska tillämpas vid buller från trafik, flyg och järnvägar. Kommunerna gör program för att mildra bullerstörningar.

RÖKFRIA LOKALER

Tobaksrökning

Tobaksrökning i gemensamma arbetslokaler är en arbetsmiljöfråga. Oftast kan frågor om rökning klaras ut på arbetsplatsen, efter diskussion i skyddskommitten eller på annat sätt inom verksamheten, så att såväl rökare som icke-rökares intressen tillgodoses.

Allmänna råd för tobaksrökning i gemensamhetslokaler ger vägledning för hur man kan lösa problem med tobaksrökning i arbetslokaler.

För att uppnå målet att åstadkomma fler rökfria miljöer är det ofta bäst att hålla lokalerna helt rökfria. I lokaler där man uträttar ärenden av begränsad varaktighet, t.ex. postkontor, är det rimligt att miljön hålls rökfri. Så sker redan i dag i de flesta lokaler av denna

typ, liksom på buss och tåg i lokaltrafik t.ex. postkontor, är det rimligt att miljön hålls rökfri. Så sker redan i dag i de flesta lokaler av denna typ, liksom på buss och tåg i lokaltrafik där resans längd inte motiverar att särskilt utrymme inrättas för rökning.

Arbetsplatser

På arbetsplatser där man vistas hela dagen är det för närvarande inte rimligt eller praktiskt genomförbart att hålla samtliga lokaler rökfria. Där bör det därför finnas särskilda utrymmen där rökning är tillåten.

MILJÖVÅRD – VEM GÖR VAD?

Andra statliga myndigheter på central nivå

Förutom Naturvårdsverket finns ett stort antal andra statliga myndigheter och myndighetsliknande organ vars verksamhet har direkt eller indirekt koppling till miljöområdet, bl.a. följande:

- Kemikalieinspektionen (KemI)
- Koncessionsnämnden för miljöskydd
- Boverket
- Riksantikvarieämbetet (RAÄ)
- Socialstyrelsen (SoS)

- Folkhälsoinstitutet
- Statens kärnkraftinspektion (SKI)
- Statens strålskyddsinstitut (SSI)
- Statens räddningsverk (SRV)
- Arbetarskyddsstyrelsen (ASS)
- Statens livsmedelsverk (SLV)
- Vägverket (VV)
- Banverket (BV)
- Luftfartsverket
- Sjöfartsverket
- Statens jordbruksverk (SJV)
- Skogsstyrelsen (SKS)
- Fiskeriverket
- Närings och teknikutvecklingsverket (NUTEK)
- Konsumentverket (KOV)
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)
- Sveriges geologiska undersökning (SGU)
- Statistiska centralbyrån (SCB)
- Lantmäteriverket (LMV)
- Statens väg- och trafikinstitut

Källa: Samhällsguiden 1998
Redigerad

Namn _____

Personnummer _____

Provort _____

OM PROVET TAS I UTLANDET (fylls i av provledaren):

Legitimation (ID, körkort, pass): _____

Provledarens namnteckning: _____

Instruktion

Provet i läsförståelse omfattar två delar

Total tid: 75 minuter

Inga hjälpmedel är tillåtna.

Närläsning och översiktsläsning (Text 1–5)

Besvara frågorna som finns i detta häfte. *Observera* att endast *ett* alternativ (A, B, C eller D; alternativt *ja* eller *nej*) är riktigt för varje fråga. Markera det svar du väljer med en ring runt bokstaven, eller skriv *ja* eller *nej* på linjen för påståenden. Ibland ska du själv formulera dina svar. Skriv svaret på linjen. Svaren ska finnas i texten. Skriv dina svar i detta uppgiftshäfte.

Tid: 50 minuter

Sökläsning/informationssökning (Text 6)

Sökläsningssuppgiften påbörjas när 25 minuter återstår.

Sök efter de rätta svaren på frågorna som finns i detta häfte. Besvara varje fråga mycket kortfattat. Svaren ska finnas i texten. Skriv dina svar i detta uppgiftshäfte.

Tid: 25 minuter

Exempel på hur du ska ange dina svar:

1. Fråga med flera svarsalternativ:

Vilken är Sveriges huvudstad?

A Stockholm

B Malmö

C Göteborg

2. Påstående:

Stockholm är Sveriges huvudstad. _____ *Ja*

3. Eget svar:

Vilken är Sveriges huvudstad?

_____ *Stockholm*

Text 1

Kvinnors vård

(6 poäng)

1. Vilket är artikelförfattarnas huvudsyfte?

- D Att debattera.
- E Att referera.
- F Att recensera.
- G Att berätta.

2. Vilket av följande påståenden har stöd i texten?

- A Män och kvinnor får numera kvalitativt lika god vård.
- B Kvinnors hälsa prioriteras inom forskningen idag.
- C Tillfälligheter avgör kvaliteten på den vård som patienter får idag.
- D Mannen är inte längre norm inom sjukvården.

3. Vilka fördelar inom sjukvården har män jämfört med kvinnor?

- A Läkarna skriver ut större mängder medicin till män.
- B Mäns möte med läkaren blir jämbördigt.
- C Läkarna har inga förutfattade meningar om manliga patienter.
- D Män får tid på vårdcentralen tidigare än vad kvinnor får.

4. Var bör det politiska ansvaret för att vi får centrala mål för läkarutbildningen ligga enligt artikelförfattarna?

- A Hos utbildningsministern.
- B Hos socialministern.
- C Hos jämställdhetsministern.
- D Hos alla dessa ministrar.

5. Vilken tes är tänkbar för denna artikel?

- A Relationen läkare – patient måste bli ett jämbördigt möte.
- B Kvinnliga läkare diskrimineras i vården.
- C Läkarutbildningen måste förändras och förbättras.
- D Förskrivningen av lugnande medel och sömntabletter till kvinnor måste begränsas.

6. Ordet ”uppenbar” (rad 19) betyder här nästan detsamma som

- A liten.
- B avsedd.
- C påtaglig.
- D väntad.

Text 2

Ett hundliv utan jobb

(5 poäng)

1. Vilket påstående överensstämmer med innehållet i texten?

- A Hundar vill ha kul på hunddagis.
- B Hundar vill helst ha frilansjobb.
- C Hundar vill vara nyttiga och arbeta.
- D Hundar ska inte behöva jobba.

2. Vad säger texten om att hundar arbetar?

- A Det är bra ur djurskyddssynpunkt.
- B Endast ett fåtal av jobben är lämpliga för hundar.
- C Djurvänner blir upprörda över allt slags hundarbete.
- D Det finns för få jobb för hundar

3. Vad ifrågasätter artikelförfattaren?

- A Om man ska skaffa hund när man inte kan ta hand om den själv.
- B Om det är bra för hundar att vara på hunddagis.
- C Om det är rätt att ensamstående har hund.
- D Att försvarets stamanställda hundar inte bor i familjer.

4. De flesta hundar som jobbar är

- A räddningshundar.
- B ledarhundar.
- C jakthundar.
- D service- och signalhundar.

5. Uttrycket "Med risk för att bli utskälld" (rad 36) är här i texten ett exempel på

- A avståndstagande.
- B satir.
- C överlägsenhet.
- D humor.

Text 3

Ledsador

(5 poäng)

1. Vilken rubrik passar bäst till texten?

- A Idrottsskador allt vanligare
- B Om jag får träningsvärk
- C Faran med att motionera
- D Bra att veta om led- och muskelskador

2. Vilket råd ges i artikeln?

- A Träna, även om det gör ont.
- B Motionera bort träningsvärken.
- C Värm upp före träning.
- D Vila alla delar av kroppen vid skada.

3. Vilka är i första hand mottagare till texten?

- A Läkare.
- B Idrottslärare.
- C Motionärer.
- D Sjukgymnaster.

4. Ordet "måttliga" (rad 6) betyder här nästan detsamma som

- A svåra.
- B lindriga.
- C ihållande.
- D ordentliga.

5. Ordet "undvika" (rad 29) betyder här nästan detsamma som

- A avstå.
- B slopa.
- C slippa.
- D minska.

Text 4

Hörseln

(6 poäng)

1. Vilken rubrik passar bäst till texten?

- A Mer pengar till hörsselforskningen
- B Diskoteket – en tickande bomb
- C Använd hörselskydd
- D Stäng öronen

2. Vilka åtgärder för att förhindra hörselskador rekommenderas i texten?

- A Var och en bör vara uppmärksam på bullriga miljöer och vid behov själv förse sig med lämpliga hörselskydd.
- B Man måste underlätta för folk att hitta just den typ av öronproppar som är lämpligast.
- C Skärpt lagstiftning för vissa arbetsplatser, diskotek m.m.
- D Vi bör själva kolla upp hur känsliga vi är för buller och om vi befinner oss i riskzonen.

3. Vilka öronproppar bör man välja?

- A Det beror på syftet.
- B De som säljs på hörcentralerna.
- C De som är dyrast.
- D De som är lättast att sätta in.

4. Vad anser professor Arlinger som särskilt angeläget för att rädda folks hörsel på sikt?

- A Att ytterligare skärpa lagstiftningen.
- B Att införa generella hörseltest för kartläggning av vars och ens känslighet för buller.
- C Att försöka få ned de höga ljudvolymerna på bl.a. diskotek.
- D Att ge individuell hjälp med utprovning av rätt hörselskydd åt alla som så vill.

5. Vilken är professor Arlingers inställning till det aktuella problemet?

- A Han är irriterad.
- B Han är upprörd.
- C Han är resignerad.
- D Han är realistisk.

6. Ordet "fastslaget" (rad 59) betyder här nästan detsamma som

- A känt.
- B bestämt.
- C brukligt.
- D önskvärt.

Exempelprov

Text 5

Farliga isar lockar åkare

(8 poäng)

1. Beskriv isen den dag artikeln skrevs. Två svar krävs.

a. _____

b. _____

2. Vilka två faktorer som kan inge ”falsk trygghet” varnar man för?

a. _____

b. _____

3. Hur ser den is ut som är säkrast att åka på? Vad kallas den?

a. Utseende: _____

b. Namn: _____

4. Hur ser stöpis ut?

5. Vad ska man särskilt tänka på om man ger sig ut på *skärgårdsis*?

Text 6

Natur och miljö

(15 poäng)

Svara mycket kort på följande frågor. Svaren kan utformas på olika sätt. **Observera att svaret måste finnas i texten.**

1. Hur gammalt ska ett föremål vara för att klassas som fornfynd?

2. Vilken typ av luftföroreningar skadar ozonskiktet?

3. I Visby omfattas kyrkoruinerna men inte de bebodda medeltidshusen av fornminnesskyddet. Hur kommer det sig?

4. Man får enligt allemansrätten passera över ett inhägnat område där djur betar, men vad krävs då av en, förutom att man inte skadar stängslet?

5. Motordrivna fordon kan få framföras i terräng, men inte då ett visst förhållande råder. Vilket?

6. Nämn en månad då koppeltvång för hundar ej råder!

7. Nämn något slags förorening från t.ex. industrier som ibland via avloppsvattnet hamnar i de kommunala reningsverken men som dessa ej klarar av att hantera!

8. På vissa arbetsplatser får det finnas utrymmen där man får röka. Vilka arbetsplatser avses?

9. Vad kallas det område närmast ett bostadshus som ibland är inhägnat, den s.k. ”hemfridszonen”?

10. Vad krävs för att få fiska i en norrlandsälv?

11. Vad bör den göra som vill ta med sig ett antikt och värdefullt svenskt kulturföremål vid flytt till utlandet?

12. Vem är det som betalar en villaägares sophämtning?

13. Vilken myndighet eller nämnd ska den som bor i villa eller radhus vända sig till för att få veta om han får kompostera matavfall? Ett svar räcker.

14. Vilken myndighet svarar för de åtgärder som måste vidtas till följd av oljeutsläpp längs kusterna?

15. Vilket slags gift finns ibland i fisk i alldeles för hög grad?

Facit

(1 poäng per rätt svar, max 30 poäng.)

Text 1	Kvinnors vård	6 p
Fråga 1	A	
Fråga 2	C	
Fråga 3	D	
Fråga 4	D	
Fråga 5	C	
Fråga 6	C	
Text 2	Hundliv	5 p
Fråga 1	C	
Fråga 2	D	
Fråga 3	A	
Fråga 4	C	
Fråga 5	D	
Text 3	Ledskador	5 p
Fråga 1	D	
Fråga 2	C	
Fråga 3	C	
Fråga 4	B	
Fråga 5	A	
Text 4	Hörseln	6 p
Fråga 1	C	
Fråga 2	A	
Fråga 3	A	
Fråga 4	C	
Fråga 5	D	
Fråga 6	B	

**Fortsättning
på nästa sida**

Text 5	Farliga isar	8 p
Fråga 1	svag / (för) tunn / ca fem cm tjock / farlig / inte alls trygg / knakar betänkligt / snötäckt	max 2 p
Fråga 2	snö på isen + andra skridskoåkare på isen	max 2 p
Fråga 3	(<i>Utseende</i>) mörk / genomskinlig (<i>Namn</i>) kärnis	max 1 p 1 p
Fråga 4	vit och kornig (<i>Båda adjektiven krävs.</i>)	1 p
Fråga 5	Att isen är tillräckligt tjock / dubbelt så tjock som is i sötvatten / minst 16 cm tjock	1 p

Text 6 Natur och miljö

Svaren finns under följande rubriker

1. minst 100 år	Fornfynd
2. CFC / freoner	Luftföroreningar
3. bara kyrkoruinerna är varaktigt övergivna	Fornminnen
4. att man stänger grindar	Allemansrätten
5. då det är barmark	Inga motorfordon i terrängen
6. september, oktober, november, december, januari, februari	Koppla hunden
7. (tung)metaller, stabila organiska miljögifter	Avloppsvatten
8. arbetsplatser där man vistas hela dagen	Rökfria lokaler, Arbetsplatser
9. (en) tomt	Allemansrätten
10. tillstånd/fiskekort	Jakt och fiske
11. ansöka om tillstånd (hos Riksantikvarieämbetet)	Kulturföremål – utförsel ur riket
12. villaägaren/fastighetsägaren själv	Sophämtning
13. kommunen / miljö- och hälsoskyddsnämnden	Avfallssortering / Trädgårdsavfall
14. Kustbevakningen	Oljeskador
15. kvicksilver	Mark- och vattenföroreningar

Kommentarer till Natur och miljö – se nästa sida.

Kommentarer till Natur och miljö

Allmänt om sökläsning

När man arbetar med sökläsning gäller det att snabbt hitta viss information och då hinner man inte läsa igenom hela texten, ofta inte ens ögna igenom den utan man får ta fasta på eventuella rubriker, nyckelord eller *det finstilta*.

Ibland hittar man i texten en rubrik med samma ”nyckelord” som i uppgiften. Det gäller t.ex. fråga 12: ”*Vem är det som betalar villaägarens sophämtning?*”. Här hittar vi rubriken *sophämtning* och söker svaret där.

Nu återstår att klara ut vad som är rätt svar. I texten finns inte ordet *villa*. Den information vi får rörande sophämtning för olika boendeformer är istället följande:

- *för den som bor i lägenhet ingår sophämtning i hyran*
- *som fastighetsägare är du betalningsansvarig.*

Det första alternativet kan vi utesluta. Återstår det andra. Det kanske är första gången du möter ordet fastighetsägare. Om du vet eller antar att ordet fastighet är ett överordnat begrepp (hyponym) till ordet villa (på samma sätt som vattendrag är överordnat begrepp till bl.a. älv, flod, bäck, sjö) har du nästan löst uppgiften.

Har du kommit så här långt fastnar du säker inte på det sista ledet i sammansättningen utan förstår direkt att det är -ägare och inte -sägare som avses (jfr jasägare, en som säger ”ja”).

Tänk på att underlaget till det svar du ger måste finnas i texten. Vi testar inte allmänbildning utan du måste ha full täckning i texten för dina svar. Om du på fråga 7 (*Nämn något slags förorening från t.ex. industrier som ibland via avloppsvattnet hamnar i de kommunala reningsverken men som dessa inte klarar av att hantera!*) svarar *radioaktivitet* stämmer det så tillvida att de kommunala reningsverken inte klarar detta, men radioaktivitet nämns inte i samband med de kommunala reningsverken och inte står det att radioaktivitet tillhör de föroreningar från t.ex. industrier som ibland hamnar i de kommunala reningsverken heller. Därför är inte det svaret rätt.

Fråga

1. Här är det viktigt att du har med ordet *minst* i svaret för du ska ange var gränsen går, dvs. föremål som är *100 år eller äldre* klassas som fornfynd.
3. En gammal byggnad eller liknande som fortfarande är *i drift* eller *bebodd* (textens järnbruk och medeltidshus) kan inte betecknas som varaktigt övergiven, vilket är ett absolut kriterium för att en lämning ska betraktas som fast fornlämning och därmed omfattas av fornminnesskyddet.
5. Barmark innebär *mark utan snötäcke*. Ett snötäcke skyddar marken, så vintertid är det i stora delar av landet tillåtet att åka t. ex. snöskoter i terrängen.
10. Rätt svar är fiskekort/tillstånd. Det är det som krävs. Har du i stället svarat *spö och andra handredskap* borde frågan ha varit *Vilken typ av fiskeredskap är det tillåtet att använda?*
14. Har du svarat *Kommunernas räddningskårer* har du inte observerat att frågan gäller oljeutsläpp längs kusterna.